

IZBOR ZA
EUROPSKU PRIJESTOLNICU
KULTURE 2020.
U HRVATSKOJ
IZVJEŠTAJ PANELA O IZBORU
PREDODABIR
ZAGREB
LIPANJ 2015.

UVOD

Ovo je izvještaj Povjerenstva nezavisnih stručnjaka (dalje u tekstu: *panel*) u fazi predodabira za Europsku prijestolnicu kulture 2020. godine u Hrvatskoj.

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske (dalje u tekstu: *Ministarstvo*) nadležno je tijelo za postupak odabira za naslov Europske prijestolnice kulture za 2020. godinu u Hrvatskoj.

Natječaj se provodi na temelju:

- Odluke br. 445/2014/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014 (dalje u tekstu: *Odluke*)¹ i
- Pravila provedbe natječaja za Europsku prijestolnicu kulture u Hrvatskoj u 2020. godini (dalje u tekstu: *Pravila*) propisanih od Ministarstva kulture 6. lipnja 2014. godine i objavljenih na internetskim stranicama Ministarstva kulture².

Sukladno Odluci (članak 6.) sastavljen je panel od dvanaestero nezavisnih stručnjaka zaduženih za selekciju. Deset članova imenovala su tijela i institucije Europske unije (Europski parlament, Vijeće Europe, Europska komisija i Odbor regija), dok je dvoje imenovalo Ministarstvo kulture, na temelju poziva za iskaz interesa – javnog natječaja, u suradnji s Europskom komisijom.

Natječaj se provodi u dvije faze: predodabir (sužavanje izbora) i odabir. Ministarstvo je 11. lipnja 2014. izdalo poziv za podnošenje prijava za inicijativu Unije Europska prijestolnica kulture za 2020. godine u Republici Hrvatskoj. Do 17. travnja 2015. godine, odnosno roka za podnošenje prijava, pristiglo je ukupno devet prijava sljedećih gradova:

Dubrovnik, Đakovo, Osijek, Pula, Rijeka, Split, Varaždin, Zadar i Zagreb.

---

¹ http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.132.01.0001.01.ENG

² <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=11703>

SASTANAK POVJERENSTVA NEZAVISNIH STRUČNJAKA

Sastanak panela održavao se u Zagrebu od 27. do 29. svibnja 2015. godine. Članovi panela među sobom su izabrali gospodina Steva Greena za predsjednika i gospođu Ivanu Katuriće za zamjenicu predsjednika. Svi članovi potpisali su deklaraciju kojom se zavjetuju na tajnost i da nisu u sukobu interesa. Predstavnici Europske komisije i Ministarstva kulture sudjelovali su na sastanku u svojstvu promatrača. Promatrači nisu sudjelovali u raspravi niti su mogli utjecati na odluku panela.

Svaki od gradova kandidata podnio je prijavu (Prijavnu knjigu) do navedenog roka. Na sastanku je delegacija gradova prezentirala svoju prijavu (30 minuta) i odgovarala na pitanja članova panela (45 minuta). Delegaciju svakog od gradova kandidata predvodio je gradonačelnik ili zamjenik gradonačelnika i sastojala se od maksimalno deset članova.

Panel je prethodno naglasio opće i posebne ciljeve Europske prijestolnice kulture iz članka 2. Odluke i preduvjet prema kojem se Prijavna knjiga mora temeljiti na kulturnom programu s naglašenom europskom dimenzijom nastalom specijalno u svrhu dobivanja titule (članak 4.).

Panel je ocijenio svaku Prijavnu knjigu na temelju šest kategorija kriterija pobrojanih u članku 5.:

- doprinos dugoročnoj strategiji razvoja grada
- europska dimenzija
- kulturni i umjetnički sadržaj
- sposobnost provedbe
- doseg
- upravljanje.

Na konferenciji za novinare kojom je obilježen kraj sastanka panela, predsjednik Green je objavio jednoglasnu preporuku panela ministru kulture da pozove sljedeće gradove da podnesu dopunjene i doradene Prijavne knjige (navedene abecednim redom):

Dubrovnik, Osijek, Pula, Rijeka.

SLJEDEĆI KORACI

Ministarstvo će službeno odobriti popis odabranih na temelju ovog izvješća (sukladno članku 8. Odluke). Ministarstvo će potom uputiti poziv četirima gradovima da podnesu doručene Prijavne knjige s ciljem konačnog odabira. Predodabrani gradovi trebali bi uzeti u obzir procjene i preporuke iz ovog izvješća.

Rok za predaju konačne verzije Prijavne knjige je 11. prosinca 2015. godine u 17 sati.

Sljedeći sastanak članova panela, nakon kojeg će biti donesena konačna odluka, odvijat će se 28. i 29. siječnja 2016. godine u Zagrebu.

Neposredno prije sastanka, dva do četiri člana panela posjetit će svaki od četiri predodabrana grada kako bi dobili potpunije informacije. Tijekom posjeta, članove panela pratit će promatrači – predstavnici Europske komisije i Ministarstva.

ZAHVALA

Članovi panela iskoristit će ovu priliku da zahvale svima uključenima u fazi predodabira; po prvi puta Hrvatska će imati Europsku prijestolnicu kulture.

Čak štoviše, panel je primijetio je da su hrvatski gradovi po prvi puta razvili kulturne strategije. To je već značajna ostavština natječaja za Europsku prijestolnicu kulture. Panel stoga potiče sve gradove, ne samo one predodabrane, da nastave s razvojem i implementacijom donesenih strategija.

Panel zahvaljuje svim gradovima kandidatima i svima uključenim u proces kandidature za EPK; zahvaljuje Europskoj komisiji na savjetima i Ministarstvu kulture i djelatnicima Ministarstva na odličnoj provedbi.

EVALUACIJA KANDIDATA

ĐAKOVO

Prijava je predstavljena pod naslovom “Srce Europe”. Kulturna strategija grada snažno je građena na ostavštini, posebice biskupu Strossmayeru i 19. stoljeću, religijskoj kulturi općenito, folkloru i klasičnoj glazbi. Specifični ciljevi strategije su potpora kreativnom radu umjetnika, poduzetništvu u kulturi i razvitku nezavisnog sektora. Glavni cilj je zaštititi i očuvati kulturno nasljeđe. Cilj strategije je pojačati turizam, stvoriti poslove i bolje očuvati tradicije grada i regije.

Prijavnica za Europsku prijestolnicu kulture je integrirani dio strategije. Predviđen budžet iznosi 7 milijuna eura.

Tijekom prezentacije, tim je sugerirao da će Đakovo, kao dio europske dimenzije, Europi ponuditi Panonizam, mješavinu različitih kultura i religija, značajan centar komorne glazbe, Lipicanere i Strossmayerovo nasljeđe kao nadopuna šarolikog europskog kulturnog izričaja. Panel je te elemente prepoznao kao važne dijelove kriterija, ali smatra kako nisu dovoljno istraženi u kontekstu suvremene Europe i u odnosu na druge zemlje. Prijavna knjiga tvrdi kako je većina međunarodne suradnje povezana s folklorom. Izneseno je premalo dokaza kako će građani Đakova biti upoznati s raznolikošću europske kulture. Panel smatra kako unutar programa nisu predstavljeni projekti koji bi privukli širu europsku javnost, izuzev turističkih atrakcija (poput farme Lipicanaca i barokne arhitekture). U prikazanom programu, raspon međunarodnih partnera iz ostalih europskih zemalja svodi se samo na neposrednu regiju te je manje raširen nego što se očekuje u ovoj fazi. EPK Panel je u sklopu europske razine očekivao partnerstvo s mnogim europskim zemljama te susjednim zemljama koje nisu članice Europske unije.

Predložena prijavna knjiga sadrži i ilustrativni mjesečni program koji je kompatibilan s kulturnom strategijom. Prijavna knjiga ističe da je prijedlog prijave na natječaj stigao iz ureda gradonačelnika. Provedene su konzultacije s relativno malim sektorom kulture i baštine.

Program stavlja snažan naglasak na nasljeđe i tradicionalne oblike umjetnosti s mnogo događaja visoke kvalitete. Međutim, prema panelu, programu je manjkalo jasne umjetničke vizije i atraktivne, ranije spomenute, europske dimenzije. Program izgleda više poput serije nepovezanih događaja raspoređenih kroz godinu. U prijavi za EPK panel je očekivao više suvremenih projekata (uključujući i one u trajanju više godina) i inovativni pristup temama poput međureligijskog dijaloga te upravljanja baštinom.

Prijavna knjiga spominje kontakte sa školama, omladinskim grupama i onima koji inače ne sudjeluju u kulturnim aktivnostima. Panel smatra kako taj dio prijavnice nije jasno prikazao stvarne projekte i programe koji bi uključili te ciljane skupine. Manjine su bile naglašene kao ciljana publika, no nijedna strategija nije prikazala kako se namjeravaju uključiti ili integrirati u stručno vodstvo. U ovoj fazi prijave panel je očekivao konkretnije prijedloge. Zanemarena je potreba stvaranja opsežne strategije razvoja publika kao dio održivog nasljeđa.

Primjetno je da sve političke stranke u gradu i regiji podržavaju prijavu.

Panel je izrazio sumnji u sposobnost smještaja turista u regiji budući da smatra kako ne postoje dovoljna infrastruktura za smještaj međunarodnih posjetitelja koji dolaze u EPK.

Predloženi programski budžet je veoma skroman s obzirom na Europsku prijestolnicu kulture. Ograničeno je sudjelovanje grada s obzirom na očekivano sudjelovanje državne vlasti. Panel smatra kako projekt ove veličine ne bi uspio pružiti jasan europski program koji bi imao međunarodni značaj kakav se očekuje od Europske prijestolnice kulture. Doima se da je glavni naglasak stavljen na kapitalne projekte, što je u skladu s dugoročnom sveobuhvatnom kulturalnom strategijom grada.

Panel smatra da je marketinška strategija ograničena u dosegu i pristupu. Kao što je i prezentirano, nije shvaćena važnost promocije i rada na širem europskom nivou.

Preložena organizacijska struktura odaje dojam da je odvojenost upravljačke strukture EPK i političkih dionika limitirana. Prijavna knjiga ističe kako će gradsko vijeće odobriti finalne programe. Dosadašnja praksa pokazala je kako je najbolje da EPK vodi nezavisna organizacija kako bi se odvojili kulturni i umjetnički programi od političke arene.

U mnogim europskim prijestolnicama kulture gradonačelnici su izabrali predsjednika upravnog vijeća, ali većina drugih članova vijeća ne bi trebali biti političari ili politički imenovani.

Panel također sumnja u mogućnost provedbe kompleksnih projekata poput EPK. Prijavna knjiga ponudila je malo informacija o profesionalnom razvoju kulturnih menadžera kako bi se zaobišla ta slabost.

Na kraju, panel cijeni kandidaturu malog grada i strategiju prevladavanja izazova s kojima se grad susreće. Grad ima neupitnu i snažnu baštinu koju nudi turistima, a njihova strategija prilagođavanja baštine modernim standardima je pohvalna. Međutim EPK bi trebalo biti ključan razvojni projekt na europskoj razini kako bi se građani zbližili kroz kulturu. Panel smatra kako Đakovo u svojoj prijavnoj knjizi nije prezentirao dovoljno strateških ciljeva koji bi osigurali efektivnu promjenu u gradu kao rezultate titule EPK i nove kulturne strategije. Prikazani program u Prijavnoj knjizi nije bio dovoljno razvijen za EPK sa snažnim naglaskom na baštinu umjesto na inovativnost i budućnost. Većina elemenata Prijavne knjige može biti (i panel se nada da će biti) realizirano i bez titule Europske prijestolnice kulture.

DUBROVNIK

Tema dubrovačke kandidature je „Grad u nastajanju“. Kulturna strategija je fokusirana na četiri strateška cilja: održiva baština; razvitak kulturne kreativnosti i produkcije; razvitak publika i unaprjeđenje menadžmenta kulturne politike.

Predloženi EPK program ima četiri stupa: „Ponovno osvajanje javnog prostora“, „Stvaranje kreativne energije“, „Redefiniranje identiteta“ i „Spajanje Europe“. Predloženi budžet iznosi 31 milijun eura od čega je 23.5 milijuna eura namijenjeno za programske sadržaje.

Panel je posebno cijenio otvorenu analizu, u Prijavnoj knjizi i u prezentaciji, o turističkoj dominaciji povijesne gradske jezgre te slaboj kulturnoj ponudi na otocima i širem gradskom području.

Pozdravljena je i izjava kako EPK nije cilj sam po sebi, već pokretač neophodnih promjena u gradu, unutar kulturne strategije, koja zahtjeva „radikalno odmicanje od trenutnog modela“.

Europska dimenzija je iscrpno objašnjena u Prijavnoj knjizi kroz zanimljive teme poput kulturalnog građanstva, odvajanja grada od svojih građana i utjecaja masovnog turističkog tržišta na malu sredinu. Te su teme aktualne u mnogim Europskim gradovima i stvaraju snažnu bazu za partnerstva u projektima. Prijavna knjiga sadrži mnoge kontakte internacionalnih partnera. Panel cijeni naglasak na zajedničkom stvaranju i produkciji. To predstavlja obećavajući početak ispunjenja kriterija europske dimenzije (suradnje s umjetnicima diljem Europe). Prema smatranjima panela, osvještavanje građana Dubrovnika o raznovrsnosti kultura u Europi nije dovoljno naglašeno. Panel smatra da predloženi program još uvijek nema umjetničku viziju potrebnu kako bi postalo atraktivan međunarodnoj publici.

Cijeni se transnacionalni pristup projektima razvijenim s partnerima u Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori. Prednost kandidature je korištenje geografske pozicije za povezivanje sa susjednim zemljama i zemljama koje nisu članice Europske unije, poglavito zemljama jugoistočne Europe i Mediterana.

Panel pozdravlja zanimljivu suradnju s Osijekom; obećavajuća je s obzirom da gradovi dijele slične probleme u različitim okolnostima. Vidljiva je želja za stvaranjem zajedničkih projekata.

Zamijećene su i predložene promijene u sklopu EPK, vezane za turističku ponudu; suprotnost izrazito naglašenoj sezoni. Taj problem postoji na europskoj razini i doprinosi europskoj dimenziji.

Panel je uvidio i namjeru korištenja postojeće kulturne infrastrukture i institucija te ne stvaranja novih festivala ili nove infrastrukture. Dubrovačke ljetne igre trenutno imaju glavnu ulogu u koordinaciji programa prijavnice. Iako to ima mnogo prednosti; panel je zabrinut da zbog toga godina EPK neće biti previše različita od ostalih godina te da neće imati koherentnu viziju. Također, panel nije uvjeren kako će takav pristup dovesti do radikalnih promjena. To je veoma

važno za grad snažnog turističkog značaja. Programu fale eksperimentalni i inovativni elementi koji se očekuju od gradova EPK.

Zamijećena je svjesnost tima o procesu starenja i depopulacije povijesne jezgre grada. Panel pozdravlja namjeru izbjegavanja pretvaranja grada u 'pozornicu' za EPK te istraživanja kako bi se očitli strukturalni problemi mogli zaobići kroz konkretne programe i projekte.

Panel nije uvjeren da program neće biti zasjenjen normalnim turističkim aktivnostima i ponudom u gradu, što bi smanjilo vidljivost i utjecaj titule. Nije pokazana jasna suradnja na polju razvijanja programa za jačanje grada između turističkih djelatnika, upravljačke strukture luke i ostalih subjekata uključenih u turističku industriju.

Vidljivi su i planovi za gradnju kapaciteta u kulturnom i turističkom sektoru.

Planovi nadzora i evaluacije razvijeni su u osnovnim crtama. Panel smatra kako bi ti planovi trebali biti razvijeni van akademskog fokusa sveučilišta kako bi se uključila evaluacija menadžerskog tipa.

Panel nije zamijetio konzistentan pristup stvaranju objektivne uključenosti novih ciljanih skupina u kulturu i umjetnički razvoj ili mijenjanju turističke ponude za goste koji ostaju kratko. Ni jedna od tih kategorija nije se pojavila u procesu zajedničkog stvaranja.

Projekt ima potporu gradskog vijeća.

Program je sastavljen od strane tima u 'programskom inkubatoru' koji je održao zamjetan broj sastanaka i radionica s širokim rasponom građana; čak 30% programa proizašlo je direktno iz tog procesa. Taj proces je jasna indikacija suradnje građana s kulturnim sektorom. Panel je zamijetio malen broj projekata koji uključuju škole. Naznačeno je i povećanje uključenosti u 'programski inkubator' u idućoj fazi, te plan za osnivanje posebne agencije za provedbu EPK.

Prikazana je i debata oko funkcije umjetničkog direktora. Jasnoća i vizija završne Prijavne knjige treba biti zadržana.

Financijska prognoza je primjerena trenutnoj fazi.

Nacrt marketinške strategije s ciljevima, segmentima, komunikacijskom strategijom, uključenošću, akcijama i vremenskim okvirom kvalitetno je pripremljen za ovu fazu.

Zaključno, panel je impresioniran sveobuhvatnošću Prijavne knjige u ovoj fazi. Pozitivne su ambicije za povećanjem kulturne ponude izvan gradske baštine i turističke jezgre, pogotovo na otocima i u okolici. Nacrt programa pokazuje potencijal za ostvarivanje tih ambicija. Europska dimenzija, pogotovo obostrana, treba biti poboljšana. Panel je zabrinut zbog predložene upravljačke strukture o kojoj će se trebati očitovati u idućoj fazi.

OSIJEK

Kandidatura Osijeka predstavljena je pod temom „Oxygen2020“. Gradska kulturna strategija ima tri strateška cilja: „raditi zajedno“, „učiti zajedno“ i „živjeti zajedno“. To je inovativan pristup kulturnoj strategiji koji prelazi granice svog sektora i kao prioritet uzima suradnju i aktivnosti više sektora.

Prijavna knjiga predstavila je procjenu trenutnog kulturnog života i izazova pred kojima su se našli grad i regija. Osijek pokušava preispitati modele upravljanja na polju kulture, ekonomije i administracije. U ovoj fazi nisu određene metode kojima će se to postići. Dugoročni učinci kulturne strategije su definirani u kratkim crtama u kulturnim, društvenim i ekonomskim područjima.

Program EPK prijave temelji se na četiri teme: „Park kulture“, „Živuća polja“, „Hakiranje budućnosti“ i „Mostovi preko vode“ koje su u skladu s gradskom strategijom kulture.

Predloženi budžet za EPK je 36.5 milijuna eura od kojih je 27.5 milijuna namijenjeno za programske sadržaje.

EPK ima jasno definiranu skupinu indikatora za praćenje promjena nastalih kao posljedica provedbe. Panel cijeni uključenost utjecaja okoline kao jedno od područja. Ti su indikatori postali ciljevi EPK i bit će osnova za praćenje i evaluaciju tijekom trajanja projekta.

Prijavnica naglašava snažnu osnovu za ostvarivanje europske dimenzije kroz partnerstvo s gradovima u tri države (Pečuh, Novi Sad i Tuzla). Ovo međunarodno povezivanje može se graditi kao jedan od aspekata (jedan od mnogih) europske dimenzije. Različiti načini suradnje na europskoj razini mogu biti dobra početna točka šire sistematske europske strategije.

Projekti predloženi u prijavnoj knjizi pokazuju snažnu suradnju s umjetnicima iz cijele Europe, primjerenu ovoj fazi natjecanja.

Iako je panel zamijetio razvijanje suradnje s umjetnicima, smatra kako su ostali elementi europske dimenzije slabo razvijeni. Do sad predstavljen program, po mišljenju panela, nema dovoljan značaj da bi privukao širu europsku publiku. U Prijavnoj knjizi i prezentaciji nije bilo naznaka dvosmjernog utjecaja kriterija: kako građani Osijeka mogu povećati osviještenost o različitim europskim kulturama te istovremeno predstaviti svoje prednosti. Postoji potencijal širenja i razrade europske dimenzije projekata kroz više sektora s utjecajem okoline.

Panel smatra kako četiri teme programa predstavljaju koherentnu i jasnu umjetničku viziju. Predloženi projekti u Prijavnoj knjizi i njihova predložena publika su u skladu s temama.

Panel je zamijetio inovativni pristup u nekoliko tema, poglavito u „Hakiranju budućnosti“ koji spaja digitalne tehnologije i baštinu. Na primjer, projekt „Simulacija i gaming“ koristi arheološka nalazišta i baštinu izvan Osijeka za eksperimentalni kulturni izričaj.

Posebno je pohvalna iskazana volja za borbom s problematičnim nasljeđem rata kroz poticanje kulturnog dijaloga kako bi se premostio konflikt kao društveni utjecaj.

Panel je zamijetio potrebu ulaganja u dugoročni razvoj potrebnih poduzetničkih vještina i uvjeta kako bi se osigurale ključne povezanosti različitih programskih elemenata.

Prijavna knjiga prikazuje angažiranost tima s umjetnicima i kulturnim djelatnicima u regiji kroz sastanke i internetski portal. Priprema prijavnice uključivala je iscrpne sastanke i informacije prikupljene kroz interakciju na društvenim mrežama.

Prijavna knjiga pokazuje uključenog civilnog društva u pripremu prijave i planove za veću uključenost u idućoj fazi. Panel smatra da je uključenost građana bila premala u pripremnj fazi te je to mana prijave. Potreba za uključivanjem građana (ne samo kulturnih djelatnika, umjetnika

i voditelja institucija) je osnovni element EPK. Program mora biti osmišljen u suradnji, a ne samo predstavljen i objašnjen u obliku „od vrha prema dolje“.

Panel cijeni potencijal grada s 22 manjine i dio programa posvećen pomirenju i dijalogu te stvaranju nove platforme za društvo bez sukoba.

Naglasak na djecu i mlade u planiranoj temi „Pannonian Challenges“ je inovativan način stvaranja publika kombiniranog s promjenama u ponašanju.

Panel pohvaljuje zanimljivu suradnju s Dubrovnikom; obećavajuća je s obzirom da gradovi dijele slične probleme u različitim okolnostima. Vidljiva je želja za stvaranjem zajedničkih projekata.

Nameću se dva problema vezana za budžet. Doprinos grada od 55% uključuje doprinose mnogih drugih organizacija javnog sektora. U Prijavnoj knjizi i prezentaciji nije jasno naznačeno koliko je točno novaca planirano direktno iz grada, a koliko iz organizacija javnog sektora. Raspodjela novca za osoblje i povezane troškova je daleko ispod očekivanog za EPK.

Panel pohvaljuje budžet za osoblje koji je planiran za 2021. i 2022. kako bi se osiguralo nasljeđivanje i primopredaja. Također, u Prijavnoj knjizi jasno je naznačena financijska obveza grada kako će osigurati veća sredstva za kulturu nakon 2020. u usporedbi s proteklim godinama

Marketinška strategija okvirno je dobro predstavljena; u ovoj je fazi ograničena na grad i regiju bez snažnije analize šireg europskog pristupa. Izazov iduće faze bit će određivanje koncepta „novog grada“ kroz marketing.

Postoji nekoliko zamjerki u predloženoj upravljačkoj strukturi. Nije uobičajeno za agenciju koja upravlja EPK da također upravlja kapitalnim projektima i kulturnim dijelom gradske uprave. Upravljanje EPK je kompleksni zadatak (kao što je pokazala impresivna SWOT analiza i analiza rizika). Potreban je poseban upravljački tim; što je posebno važno u Osijeku budući da Prijavna knjiga naglašava da regionalni kulturni sektor nema iskustva u upravljanju većim projektima. Kapitalni projekti zahtijevaju jednako kompleksnu upravu. Panel je zabrinut mogućnošću da agencija upravlja trenutnim gradskim kulturnim sektorom. Iako bi trebala postojati bliska

suradnja, upravljačka struktura EPK trebala bi biti orijentirana samo na to. Panel smatra kako zajednička upravljačka struktura nije primjerena.

Predloženi vremenski period za osnivanje agencije je također zamjerka panela. Kako bi se EPK održao 2020., većina projekata trebala bi biti završena pred kraj 2018. zbog logistike, međunarodnih partnera i marketinških razloga. Osnivanje agencije u 2017. godini je prekasno.

Konačno, panel smatra kako je prijava obećavajuća. Temeljena je na snažnoj i autentičnoj analizi grada i regije. Panel je zamijetio namjeru modernizacije kulture i društva u gradu opterećenom ekonomskim zastojem i prošlošću obilježenom konfliktom. Vidljiv je mogući pozitivan doprinos EPK. Prijava predstavlja novi pristup programima temeljenima na regionalnoj kulturi i okruženju.

PULA

Pula je svoju prijavu predstavila s temom „Demilitarizacija; Od utvrde do foruma“ kao nepovratan proces kulturne i društveno-političke transformacije.

Kulturna strategija grada od 2013. je dobro razrađena. Otvoreno identificira trenutne slabosti kulturnog sektora grada. Panel pozdravlja četiri faze akcijskog plana za implementaciju strategije. Zamjerka panela je gradski budžet za koji je planirano povećanje s trenutnih 0.4 milijuna eura na 0.9 milijuna eura nakon 2020. što bi moglo ugroziti održivost i naslijeđe EPK.

EPK prijava ima šest snažnih ambicija: utjecaj na dugoročne politike, transformacija kulturnih institucija, integracija nekadašnjih vojnih objekata u moderan grad, snažan kulturni poticaj lokalnoj ekonomiji, mijenjanje svakodnevnog života i zajedničko stvaranje novih mogućnosti.

Cilj je odmicanje od vojničkog stava prema novim građanskim smjerovima kako bi se prevladao strah i društvena pasivnost, manjak želje za akcijom, zvan „tapija“. Panel cijeni čvrste ciljeve i inovativan pristup koji ih povezuje s gradskim kulturnim identitetom.

Predloženi budžet je 33.25 milijuna eura od kojih je 23.25 milijuna eura izdvojeno za programske sadržaje.

Panel cijeni posvećenost prezentacijskog tima i njihov očiti entuzijizam za projekt; to je pohvala prijavi.

EPK se uklapa u strategiju i ne pokušava ostvariti sve strateške ciljeve. Prijavna knjiga sadržava dobro razrađen popis ciljeva za očekivani utjecaj EPK na grad; mnogi od njih u SMART obliku koji će olakšati nadgledanje procesa implementacije EPK. Pohvalno je da se mnogi preklapaju s kriterijima EPK, uključujući razvoj publika i kapacitete za kulturni sektor. Panel je zamijetio planove za otvoreni poziv sveučilištima za evaluaciju projekta; s obzirom na ciljeve, konzultantske kompanije mogle bi biti primjerenije za taj posao.

Prezentacijski tim stavio je zamjetan naglasak na promjene u ponašanju, poglavito na promjenu 'tapija' mentaliteta. Panel je uvidio taj ambiciozni cilj (prevladavanja društvene pasivnosti), koji nije jedinstven Puli, postoji u mnogim europskim gradovima, ali smatra kako projekti i pristupi dočarani u Prijavnoj knjizi nisu temeljeni na dokazima o postizanju te promjene. Osnaživanje građana kroz manje, lokalno vođene projekte kroz kontinuiran period je smjer koji se može istražiti kako bi se zadobilo povjerenje. Taj standard prijave treba dublju analizu i promišljanje.

Europska dimenzija je izražena kao „vođenje Pule Europi“ i Prijavna knjiga često spominje suradnju s europskim umjetnicima. Partneri u projektima su slabo navođeni u ovoj fazi prijave te je potrebno zamjetno proširenje u idućoj fazi.

Prijavna knjiga jasno pokazuje kako su ostali aspekti europske dimenzije, poput „Kako dovesti Europu Puli“ i kako privući međunarodne posjetitelje, još uvijek izazov koji je potrebno prevladati. Panel zaključuje; europska dimenzija je dvosmjerna te prijava do sad ne pokazuje kako će građani Pule i regije povećati svoje razumijevanje o kulturnoj različitosti Europe, izuzev publike na događanjima međunarodnih umjetnika. Panel nije uvjeren kako su navedeni događaji ili projekti dovoljni da bi se privukla šira europska publika (više od 3 milijuna turista koji godišnje posjete regiju). Smatra se da je dvojezičnost i multietničnost snažan faktor. Korištenje Hermana Potočnika Noordunga, svemirskog pionira kao dijela koncepta je potencijalno zanimljivo; panel nije siguran kako se to može povezati s prirodom i ciljevima EPK.

Panel je impresioniran aktivnim angažmanom s gradovima partnerima iz Irske te zajedničkim projektnim idejama. Ta razina suradnje je očekivana u ovoj fazi natjecanja.

Predloženi program za EPK temeljen je na četiri standarda: „RE-MAP“, „COM-PASS“, „UNIFORM“ i „HORI-ZON“. Panel smatra upitnim hoće li se ti naslovi, umjesto sadržaja, prevesti u jasnu PR i marketinšku kampanju na hrvatskom jeziku.

Prijavna knjiga predstavila je detalje projekata unutar četiri standarda. Panel smatra kako je to konzistentno s ciljevima te uključuje inovativne pristupe baštini i tradicionalnim umjetničkim oblicima. Pohvalne su reference na 'zabavu' i 'razigranost' naspram vojničkom svjetonazoru.

Umjetnički sadržaji su, barem u financijskom smislu, snažno orijentirani na pet glavnih projekata. Panel smatra kako bi to moglo uzrokovati disbalans u programima.

Prijava i kulturna strategija grada žele koristiti mnoge bivše vojne objekte te su kroz prezentaciju objasnili panelu kako je pristup tim objektima moguć, za potrebe kulture. Namjera korištenja vojnih zona je podržana od strane panela koji smatra kako bi EPK mogao služiti kao laboratorij za novu urbanu transformaciju, oslanjajući se na procese koji su već vidljivi u Puli (centar Rojc). Panel smatra da je zanemarena mogućnost suradnje sa sličnim gradovima Europe, bivšim vojnim centrima. To se smatra slabošću u pristupu europskoj dimenziji.

Panel pohvaljuje cilj programa; uključenje djece, osoba s invaliditetom, starijih i supkultura u zajedničke projekte, a ne odvajanje skupina.

Prijava ima punu podršku gradskih i regionalnih političara. Pozitivno je da je čak 35% predstavljenih projekata proizašlo iz procesa konzultacija (iako nije naznačeno kakvi su ti projekti). Panel je ukazao na to da, iako je to pozitivan pomak prema građanstvu, često je u prošlim EPK predstavljao limit u europskoj dimenziji.

Prijavna knjiga je naglasila kako je trenutna suvremena umjetnička scena u Puli živa i zanimljiva, ali relativno mala. To bi mogla biti slabost ukoliko se kulturni djelatnici i umjetnici snažnije ne uključe u razvijanje programa i provedbu istih.

Financijski planovi su prikladni, iako panel očekuje detaljniju analizu u idućoj fazi. To bi trebalo olakšati trenutne projekte i stvaranje novih za EPK. Kapitalni troškovi predstavljeni u Prijavnoj knjizi su upitni; planirani doprinos privatnog sektora je vrlo visokih 59% cijelog budžeta. Bilo je teško identificirati kapitalne projekte koji su direktno povezani s kulturnim programom EPK, a ne s trenutnim urbanim i regionalnim razvojem.

Predložena upravljačka struktura prati najbolje primjere nedavnih EPK.

Zaključno, panel je impresioniran vitalnošću i energijom prijave. Ambicija promjene duboko ukorijenjenih kulturnih ponašanja je u skladu s dosadašnjim Europskim prijestolnicama kulture i predstavlja suvremene i inovativne izazove kulturnim i društvenim sektorima. Predloženi projekt, iako dobro strukturiran i razrađen je slab na europskoj dimenziji i mogućem presnažnom oslanjanju na glavnim događajima.

RIJEKA

Prijava Rijeke bazirana je na temi „Luka različitosti“. Grad želi u sebe udahnuti novi život. Kulturna strategija planira ojačati kulturni identitet grada, učiniti kulturne aktivnosti dostupnima građanstvu i atraktivne turistima, poduzećima i investitorima. Ona navodi trinaest strateških ciljeva.

EPK program, ugrađen u strategiju, nastoji ubrzati pokretanje procesa modernizacije kulturnog i kreativnog sektora i prezentirati nasljeđe i suvremenu umjetničku scenu Rijeke široj europskoj publici. EPK namjerava djelovati kao most za osiguravanje europske i međunarodne dimenzije, ojačavajući kozmopolitizam, kao i samopouzdanje i povjerenje.

Ispod zajedničkog pojma „Luka“, program pokriva tri tematska područja: voda, rad i različitosti. Predloženi ukupni proračun iznosi 26 milijuna eura, od čega se 18,5 milijuna odnosi na programske troškove.

U prijavu je uključena susjedna regija i njeni gradovi.

Panel cijeni analizu konteksta grada i izazova s kojima se suočava. Ona navodi da je Rijeka „hrvatski sinonim za nestandardno, liberalno, antinacionalističko i tolerantno“. Kulturna

strategija jasno daje do znanja da će podupirati najuspješnije umjetničke i druge projekte i nakon 2020. godine. To predstavlja zahtjevni izazov subjektima EPK programa.

Ciljevi EPK pojavljuju se u odjelu evaluacije koji ocrtava proces i ukratko navodi željene učinke. Panel smatra da taj dio treba formalizirati. Panel je zamijetio važan komentar: „uspjeh Rijeke kao EPK2020 uvelike ovisi o njezinom doprinosu poboljšanju međunarodnih odnosa i društvene kohezije“. Ovaj uvod o promjenama u ponašanju daje novu dimenziju Europskim prijestolnicama kulture; panel će biti naročito paziti na sredstva pomoću kojih će Rijeka pokušati to postići.

Prijavna knjiga objašnjava zašto Rijeka kroz povijest lučkog grada i kroz bogato iskustvo kulturnih djelatnika već je europski grad s brojnim postojećim međunarodnim kulturnim aktivnostima. To je zajednička karakteristika gradova u Europi. Unutar ovih okolnosti, EPK mora pokazati kako će se Rijeka razvijati u novim smjerovima, unaprijeđujući njezin kulturni identitet, ali i povezivati i istraživati zajedničke karakteristike s drugim europskim gradovima i regijama, vjerojatno trenutno zapostavljenima u gradu. Posljedično, panel smatra da opisana europska dimenzija treba daljnji inovativni razvoj. Panel posebno ne shvaća potrebu za programskim odjelom pod nazivom „međunarodni programski prijedlozi“; očekuje se da većina projekata unutar EPK ima razvijena međunarodna partnerstva u jednom obliku ili drugom (definirana prema programskim namjerama). Panel je također zamijetio ograničeni geografski doseg navedenih partnera. Prijavna knjiga navodi nekoliko događaja posebno atraktivnih europskim posjetiteljima, i šire; panel očekuje daljnje objašnjenje u sljedećoj fazi.

Preliminarni program skiciran je u Prijavnoj knjizi. Tri teme (voda, rad i različitost) je lako pratiti (što je prednost u marketingu EPK) i imaju autentičan prizvuk grada. Prijavna knjiga grafički ilustrira široki opseg lokalnih kulturnih dionika i umjetnika uključenih u rasprave tijekom pripreme kandidature. Predloženi projekti uključuju široki raspon od kulturnog sektora, preko obrazovanja, digitalne sfere, LGBT, nastavljajući razbijanje tradicionalnog koncepta nacionalnog kazališta sve do modernizacije industrijskog nasljeđa. Postoji potencijal, iako nerazvijen, za inovativan program. Kao što je gore spomenuto, panel će morati uvidjeti kako će ciljevi promjene ponašanja biti realizirani. Klimtova izložba ima potencijal privući široku

publiku. Neki elementi programa, na primjer Granične različitosti, su provokativni i označeni kritično rubnima.

Prijavna knjiga tvrdi da je umjetnički program već sada relativno spreman – panel smatra da je prerano za takvo zadovoljstvo samim sobom.

EPK projekt ima potporu relevantnih političkih vlasti. Prezentacijski tim sastojao se od gradonačelnika Opatije, župana Primorsko-goranske županije i gradonačelnika Rijeke koji su dali svoju potpunu podršku. Usprkos toj potpori, panelu nije sasvim jasna uloga susjednih gradova u programu i koristi koje bi mogli ostvariti.

Prijavna knjiga u svojoj analizi kulturnog profila navodi da postoji dovoljno kulturne i upravljačke infrastrukture za preuzimanje kompleksnosti EPK.

Prijava je pripremana nakon konzultacija s širokim presjekom razina društva i preuzetom obvezom nastavka te uključenosti. Prijavna knjiga posebni naglasak stavlja na doseg građana koji inače nisu prisutni u kulturnim aktivnostima. Iako ankete pokazuju da je preko 60% građana zadovoljno kulturnom ponudom, dokazi govore da kulturne institucije gube svoju publiku. Panel bi volio vidjeti kako one mijenjaju svoje programe za suočavanje s novom situacijom. Postoji strategija privlačenja volontera i spajanja s obrazovanjem.

Panel je zamijetio planirane korake s raznim manjinama. Ponekad se čini da su oni u međusobnom konfliktu (opisani program koji će dovesti poduku klasične glazbe romskoj djeci neutralizira tradicionalne folklorne nastupe manjina).

Predloženi proračun od 26 milijuna eura, od čega se 18,5 odnosi na programske troškove, spada među manje proračune za EPK s europskim ambicijama. Panel je iznenađen relativno malim ulaganjem grada s 26%, dok se 43% odnosi na državna sredstva.

Prijedlozi kapitalnih troškova za EPK uključuju mnoge zahvate obnove ovisne o pravodobnoj provedbi projekata iz EU-ESI fondova. Panel nije siguran u povezanost tih projekata s izvedbenim programima.

Predložena organizacijska struktura nije uvjerila panel da je primjerena za EPK. Predloženo organizacija vodstva EPK ima širok rapon odgovornosti uključujući mnoge elemente kulturne

strategije kao i provedbeno upravljanje glavnim kulturnim kompleksom. Panel smatra da iskustvo uspješnih Europskih prijestolnica kulture pokazuje da vođenje složenih aktivnosti, kao što je EPK, zahtjeva posebnu agenciju, neovisnu o izvršnim tijelima gradske vlasti i neopterećenu drugim odgovornostima.

Predložena struktura viših djelatnika nije jasna panelu; uloga glavnog programskog koordinatora sa skupinom neovisnih umjetničkih direktora čini se da nema upravljačku snagu koju umjetnički direktor EPK treba da bi zadržao koherentnu umjetničku viziju. Postoji veliki rizik da program postane niz paralelnih programa.

Sveukupno, panel cijeni autentičnost predloženog programa i njegovog smjera. Smatra da Prijavna knjiga sadrži kvalitetne prijedloge koji mogu biti razvijeni. Baza za razvoj je direktna povezanost između *bottom-up* inicijative i političkog konsezusa i potpore istima. Postoje jasna napredna razmišljanja i slika grada „otvorenog različitostima“ koja može biti korisna i drugim (europskim) gradovima. Predložena tematska područja pokazuju potencijal za razvoj programa od značaja ne samo za Rijeku, već i za ostale europske građane. Panel je, međutim, opravdano zabrinut zbog europske dimenzije i predložene organizacijske sheme.

SPLIT

Splitska kandidatura bazirana je na temi „Cijepanje (Splitting) kulturnog atoma“. Prijava također uključuje niz susjednih gradova i otoka. Gradska kulturna strategija temelji se na pet glavnih područja, proizašlih iz opsežnih konzultacija. To su: „razvijanje zajedničke gradske (pri)povijesti; snažan model kulturnog nasljeđa, urbani i kulturni razvoj grada, promoviranje Splita kao centra kreativnosti i kulturnog turizma i ustrajanje na kreativnosti građana, ne samo kao pasivnih korisnika“.

EPK program percipiran je kao sastavni dio gradske strategije. On će sustavno mijenjati kulturu zatvorenih institucija. Podijeljen je na osam programskih skupina prema vrstama umjetnosti (nasljeđe, književnost, glazba i ples i sl.). Predloženi proračun iznosi 32.1 milijuna eura od čega se 20.8 milijuna eura odnosi na programske troškove.

Panel cijeni analizu grada, koja Split opisuje kao „blokiran grad“, introvertiran i defenzivan. Dobrodošlo je i uključivanje splitskog zaleđa i otoka u prijavu, kojima trenutno nedostaju

kulturne mogućnosti. Zaključak analize, da grad treba „deblokadu“ je dobro objašnjen i u skladu s gradskom kulturnom strategijom.

Analiza je rezultirala impresivnim nizom ciljeva koji bi mogli činiti osnovu za provedbu EPK. Mnogi su mjerljivi i SMART. Panel je, međutim, zamijetio da se nijedan ne tiče ključnog elementa europske dimenzije kako će se povećati razumijevanje i svjesnost građana Splita o kulturnim različitostima u Europi.

Europska dimenzija je opisana kao „dar“, „učenje“ i „dijeljenje“. To predstavlja zdravu osnovu za razvoj. Predloženi programi tiču se nečeg od ovoga. Panel smatra da su potrebni eksplicitni primjeri kako bi bili sigurni da ovi ciljevi mogu biti pretvoreni u projekte i čine osnovu pokretanja programa. Panel očekuje da većina projekata unutar EPK ima međunarodne partnere. Fokus je stavljen na teme (npr. „zagušeni gradovi“) zajedničke s njima upućene na umjetničku suradnju, a manje na kulturne različitosti Europe.

Panel nije mogao identificirati glavne atrakcije, ili namjeru razvijanja atrakcija, koje bi mogle privući pažnju lokalne publike i međunarodnih medija i posjetitelja. U tom smislu, opisanom programu nedostaje ambicija europske razine koja bi privukla posjetitelje, osim onih konstantnih i kratkotrajnih koje privlači nasljeđe grada.

Preliminarni umjetnički program skiciran u Prijavnoj knjizi nije uvjerio panel o stupnju planiranih europskih umjetničkih partnerstava; zamjetan je manjak dubinskog objašnjenja koje povezuje teorijsku analizu i praktične programske primjere i projekte koji mogu garantirati uspješan program. Na primjer, cilj „deblokiranja“ matičnih kulturnih institucija nije rezultirao podukom i programima jačanja tih institucija.

Prijavu je sastavila skupina lokalnih umjetnika, kulturnih subjekata i kustosa nakon opsežnih savjetovanja s kulturnim sektorom (naročito s neovisnim sektorom). Prijavna knjiga navodi da je šira uključenost javnosti planirana u drugoj fazi. Panel je razočaran što ta ključna aktivnost nije započeta u fazi pripreme. Ona predstavlja ključni element u kriteriju dosega koji nije zadovoljen. Zadatak uključivanja više ljudi (ne samo kulturne zajednice) je značajan zbog prikupljanja ideja, aktivnog utjecaja na kulturni sektor, zbog razvoja publike i zbog stjecanja javne potpore EPK. Panel nije siguran da isto može biti postignuto. Kada bi, na primjer, predloženi Savjet mladih

postojao i aktivno i očito doprinosio programu, to bi bilo od velikog značaja. U Prijavnoj knjizi postoji malo projekata koji uključuju škole i mlade, ključne elemente u dosegu EPK.

Prijava najavljuje „studentifikaciju“, iznimno potreban proces u gradu s velikim brojem studentske populacije. Dva su ključna pokretača promjena: Studentski centar i Dom mladih. Panel je pozdravio te razvojne prijedloge, ali i ovoj fazi očekuje inovativniji pristup dopunjavanja ovih konvencionalnih kulturnih inkubatora. U Prijavnoj knjizi postoji malo dokaza o načinima uključivanja studenata u te projektne prijedloge i da je mnogo zadano „od gore prema dolje“.

Tijekom prezentacije izrečeno je više podataka o programu koji će se odvijati na otocima i u zaleđu.

Predloženi program, sam po sebi, je organiziran primarno u kategorije prema vrstama umjetnosti. Time stječemo utisak da je riječ o nizu autonomnih projekata umjesto o jednom, tematski i ciljano orijentiranom programu. To je često indikator, prema mišljenju panela, nedostatka umjetničkog nadgledanja na strateškoj razini i vodi prema institucionaliziranoj (službenoj ili neovisnoj) listi želja. Na primjer, bilo je premalo objašnjeno kako će se program razvijati u periodima malog broja turista, što je jedan od ciljeva strategije. Unutar programa, postoje određeni projekti koje panel pohvaljuje, na primjer, Muzej za svakoga, koji razdvaja muzejske kolekcije u manje raspršene elemente, kao korak prema decentralizaciji kulture u županiji.

Prijava uživa podršku gradskog vijeća.

Predložena organizacijska struktura i vodstvo objašnjeni su u Prijavnoj knjizi. Osnivanje neovisne pravne osobe standardna je praksa EPK.

Predložena upravljačka i organizacijska struktura ne definira odgovornosti i uključenost raznih političkih, kulturnih i ekonomskih sektora društva. Strukturu djelatnika trebalo bi bolje objasniti pomoću strukture tri umjetnička ravnatelja. Panel je naročito zabrinut da bi upravno vijeće moglo biti upleteno u umjetničko odlučivanje.

Podaci o proračunu u ovoj fazi su adekvatni. Marketinški i komunikacijski planovi nisu dovoljno razvijeni. Naročito im nedostaje dosljedan koncept privlačenja široke europske publike na temelju programa (a ne na temelju postojeće kulturne i bastionske ponude grada).

Sveukupno, panel smatra da su prijavi nedostajali ključni aspekti EPK. Strateška analiza i ciljevi ispravni su u lokalnom kontekstu, ali nisu dovoljno razrađeni u europskom kontekstu. Europska dimenzija, koja uključuje dvosmjernan proces, nije adekvatno obrađena, dok je glavna mana dosadašnje neuključivanje građana izvan kulturnog sektora u prijavu. Panel je dobio dojam da je pretjeran naglasak stavljen na ponovno brendiranje grada i turizam, umjesto na strategiju poboljšanja održive osnove za bogat kulturni sektor grada. Prijava nije uvjerila panel u kvalitetu programa i da zadovoljava zadane ciljeve i visoki umjetnički standard.

VARAŽDIN

Prijava Varaždina, zajedno s devet gradova partnera Hrvatskog sjevera, bazirana je na „Spajanju nespojivog“. Strategija razvoja kulture za razdoblje od 2015. do 2030. je ukratko opisana u Prijavnoj knjizi. Strategija ima za cilj ojačati kulturne kapacitete, kreativni sektor i međunarodne kulturne odnose.

Opisani EPK program u skladu je sa strategijom. Šest ocjenjivačkih kriterija također je sadržano u strategiji. Program predviđen za EPK može se grupirati u sedam glavnih tema. Riječ je uglavnom o vrstama umjetnosti (npr. izvedbena umjetnost, likovna umjetnost, kultura življenja i sport, audio-vizualna itd). Ukupni predviđen budžet iznosi između 18.4 i 19 milijuna eura, od čega se 15.117 milijuna odnosi na programsku djelatnost.

Panel prepoznaje pozitivan iskorak umrežavanja gradova Hrvatskog sjevera, prilikom izrade Strategije razvoja kulture, koji dijele zajedničku kulturnu povijest bez obzira što se danas nalaze u različitim regionalnim jedinicama. To ovom projektu daje operativni smisao i to je zasluga političara koji su odlučili raditi zajedno.

Strategija vezana uz EPK je samo ukratko objašnjena u Prijavnoj knjizi i u prezentaciji. Panel ju nije uspio do kraja shvatiti, kao ni što ona želi postići na srednjoročnom planu – do 2020. Jasno

je naglašeno da je tijekom konzultacija s javnošću prikupljeno dovoljno programa održivih do 2027. godine. To je vrijedno pohvale, iako panel nije uvidio povezanost između tih pojedinačnih ideja i izloženih strateških ciljeva. Strategija očito obuhvaća infrastrukturne zahvate do 2045. godine.

Namjera privlačenja i zadržavanja kritične mase u novoj kulturnoj infrastrukturi koja će udomiti i razvijati kreativnu industriju je evidentna, ali ne postoje dokazi da je strategija sposobna razviti kapacitete koji će akumulirati kulturno poduzetništvo s ciljem nastanka održivog poslovnog sektora.

Europska dimenzija opisana u Prijavnoj knjizi izložila je neke zanimljive paneuropske koncepte kao što je značaj digitalnih tehnologija, ali oni su veoma rijetki. Prijavna knjiga spominje da će umjetnici iz Austrije, Mađarske i Irske biti pozvani; panel je očekivao širi opseg internacionalnih partnera i popis kulturnih organizacija i umjetnika koji će biti partneri u programima. Panel nije uspio razaznati kako će se stanovništvo regije osvijestiti o kulturnim različitostima unutar Europe. EPK program sastavljen od indikativnih projekata ne sadrži, prema mišljenju članova panela, događaje koji mogu privući širu europsku publiku. To je najveća mana prijave. Stoga se može zaključiti da europska dimenzija nije dovoljno jako razvijena u ovoj fazi.

Prijavna knjiga sadrži pregled programskih projekata. Oni su grupirani prema vrstama umjetnosti (npr. izvedbena umjetnost, audio-vizualna, film itd.). Pojedinačno gledano, panel je uočio nekoliko programa koji mogu krenuti u realizaciju i postati događajima od velikog značaja. Sveukupno gledano, programu nedostaje koherentna umjetnička vizija i doima se kao zbirka odvojenih događaja i projekata pod kišobranom Europske prijestolnice kulture. Tijekom prezentacije panel se uvjerio da je sektor kulture u regiji relativno malen i to se vjerojatno reflektiralo u programskom EPK prijedlogu. Program ustvari povezuje kulturnu baštinu i tradicionalne vrste umjetnosti, ali prema članovima panela, bez dodane inovacije, eksperimentalizma i rizika koji EPK nalaže.

EPK program želi podići razinu participacije građana u kulturi kroz kreiranje kulturnih sadržaja, predviđa veću mobilnost umjetnika i želi podići međunarodnu dimenziju. Osim toga, želi vratiti ljude natrag u centre gradova. To su zahtjevni ciljevi, sukladni ciljevima inicijative EPK.

Panel je stekao dojam da su tumačenje strategije i analize uklopljene u koncept „Spoja nespojivog“, nedovoljno vidljivi u programskoj shemi.

Nadzor nad provedbom programa i evaluacija objašnjeni u Prijavnoj knjizi adevatni su za ovu fazu, ali potrebno im je produblјivanje da budu efektivni.

Usprkos početnoj konceptualnoj ideji (produktivna borba između tradicionalnog i suvremenog), panel je stekao dojam da je tradicionalno i baštinski orijentirano shvaćanje kulture prevladalo nad suvremenim kulturnim interesima.

EPK projekt ima punu potporu političkih vlasti u gradu i pridruženoj regiji. Panel nije uvjeren da područje ima dovoljno kulturne i turističke infrastrukture za provedbu projekta prijestolnice kulture na europskoj razini. Panel je zabrinut da grad i regija nemaju dovoljno upravljačkih kapaciteta za provedbu tako kompleksnog projekta; bili bi potrebni programi mobilnosti i treninzi u budućnosti.

Prijavna knjiga navodi impresivan broj uključenih u pripremu kandidature. I broj i opseg su pohvalni. Taj dio Prijavne knjige također je zanimao panel zbog odnosa prema manjinama, naročito namjera integriranja Roma u društvo; postoji jasna mogućnost integriranja na obrazovnoj razini. Panel je uvjeren da je riječ o nekoliko paralelnih manjinskih projekata, umjesto o jasnoj politici integracije. Također obuhvaća ograničenu uključenost osoba s invaliditetom (kojima se, na primjer, želi ojačati njihovo sudjelovanje u kulturnim aktivnostima).

Predloženi budžet od 18 milijuna eura je vrlo skroman za EPK i zahtijevao bi pažljivo upravljanje i raspodjelu kako bi mogao osigurati širok europski utjecaj. Financijski plan predviđa financiranje grada (i gradova partnera) u iznosu od 22% i 58% od strane Ministarstva kulture: ta činjenica govori da EPK nije izričiti prioritet grada. U ovoj fazi marketinški plan je adekvatno sastavljen.

Prijavna knjiga nije detaljno objasnila tko će predloženim programima upravljati, tko će ih provoditi i koji će biti sastav djelatnika uključenih u provedbu.

Sveukupno, panel je impresioniran regionalnim planiranjem i zajedništvom prikazanim u prijavi; to svakako ima smisla u kontekstu gradova. Izloženom programu ipak su nedostajale umjetnička vizija i europska komponenta koje povezujemo s Europskim prijestolnicama kulture.

ZADAR

Prijava Zadra prezentirana je pod naslovom „Vrijeme je“.

Prijavna knjiga pokazuje da gradska kulturna strategija ne postoji. Strateški aspekti prijave za EPK proizlaze iz Strategije razvoja grada Zadra od 2013. do 2020.

Strategija razvoja kulture u nastajanju bazirana je na pet strateških područja: poboljšanje kvalitete kulturne infrastrukture; jačanje kulture baštine; razvoj kreativnih industrija, turizma i neovisne kulturne scene. Strategija EPK želi dodati „kreativnost“ postojećoj strategiji.

EPK program baziran je na pet tema: „Urbana obnova“; „Suradnja i sukreiranje“; „In-cloud i poštovanje“; „Zadar za mlade“ i „Dijeljenje“. Predloženi budžet iznosi 21.3 milijuna eura, od čega se 14.9 milijuna eura odnosi na programske troškove.

Panel cijeni iskrenu i samokritičnu analizu nedavne prošlosti i stanja u gradu, predočenu u Prijavnoj knjizi. To je dobro obrazloženo i bitno za shvaćanje konteksta prijave. Fraza „pizza-cut turizam“ naročito je pamtljiva kao i tvrdnja „da kulturnom scenom Zadra vladaju institucije kojima upravlja javni sektor koji je uglavnom orijentiran na stalnu publiku koja čini mali postotak ukupne populacije“.

Europska dimenzija samo je ukratko objašnjena u Prijavnoj knjizi i uglavnom u futuru. Panel smatra da je ovaj kriterij zapostavljen. Usprkos spominjanju promocije međunarodne mobilnosti u Prijavnoj knjizi, navedeno je malo programa ili projekata koji uključuju umjetnike i kulturne subjekte iz drugih zemalja ili iz susjedstva. Sadržaj programa, prema mišljenju panela, ne sadrži odgovarajući pristup koji bi omogućio građanima Zadra da se osvijeste o kulturnim različitostima u Europi; niti postoji naznaka da neki projekti ili događaji mogu privući široku europsku publiku (osim klasične turističke ponude).

Prijavna knjiga sadrži analizu programa. Pet ključnih područja dobro je artikulirano i smješteno u kontekst Zadra; panel cijeni tu povezanost. U taj kontekst uključeni su izazovi borbe protiv diskriminacije i ksenofobije u osjetljivom društveno-političkom kontekstu županije koja je obilježena nedavnim ratom. Program „Dijeljenje“ pruža sveobuhvatan pregled područja u fokusu i djeluje kao dobra početna točka za razvoj projekta.

Prijavna knjiga ističe da kulturna strategija i EPK proizlaze iz konzultacija s neovisnim kulturnim sektorom, s više od 150 kulturnih dionika. Panel je ostao razočaran kada je shvatio da su šire konzultacije, s građanima, školama i slično, planirane u sljedećoj fazi natjecanja. Slični prijedlozi dobro su postavljeni, ali panel je procijenio da je prekasno za konzultacije. Uključivanje opće javnosti obično se obavlja u prvoj fazi, prije predodabira, posebno ako je analizom stanja utvrđeno da srednjoškolci ne sudjeluju u kulturnom životu i da je zamjetan nedostatak povjerenja mladih. Oba problema pojavila su se u tablici problema.

Predloženi program želi ojačati kapacitete trenutno nedovoljno razvijenog neovisnog sektora (u skladu s gradskim strateškim planom). Sam po sebi ima ambiciozne ciljeve „ostvarivanja dubokih i značajnih promjena u kulturnoj i društvenoj sceni grada“. Panel je svjestan ambicija, ali ima osjećaj da predloženi program, u ovoj fazi, ne slijedi te ambicije. Analiza je dobro osmišljena i uvjerljivo prezentirana u Prijavnoj knjizi. Panel nije, međutim, uvidio povezanost između ambicija, analize koncepta programa i projektnih prijedloga. Prijavna knjiga i prezentacija nisu uvjerali panel da je nužan razvoj moguć u preostalom razdoblju do 2020. godine.

Na primjer, analizom je dokazana nejednaka kulturna ponuda grada i ostalih dijelova županije. Panel, međutim, nije mogao shvatiti kako će predloženi program i prateće aktivnosti smanjiti nejednakosti. Cjelokupni koncept „Vremena“ je općenit i sveobuhvatan; nema fokus koji EPK zahtjeva.

Iz Prijavne knjige ne može se razaznati jesu li gradsko vijeće i sve političke stranke odobrili prijavu.

Panel, na temelju pročitano u Prijavnoj knjizi i slušanog u prezentaciji, ne može sa sigurnošću ustvrditi ima li Zadar potrebnu kulturnu infrastrukturu i ljudstvo nužno za implementaciju EPK.

Izjava da je cilj EPK provocirati tradicionalne institucije je pohvalna, ali na temelju Prijavne knjige nije sasvim jasno kako to misli postići.

Prema financijskim projekcijama, grad bi financirao 13% operativnih troškova, a Ministarstvo kulture 58%. Navedeno nije uvjerilo panel da grad daje podršku EPK.

Panel smatra da predložena organizacijska struktura i vodstvo nisu dovoljno dobro definirani u ovoj fazi. Ovlasti, odgovornosti i linija odlučivanja nisu dovoljno jasni. Predloženi sistemi nadzora i evaluacije adekvatni su u ovoj fazi.

Sveukupno, panel smatra da je prijava uklopljena u lokalni kontekst i kulturnu strategiju. Analiza je jasna i utemeljena na dokazima. Loše je prenesena u inovativan i izazovan kulturni program sa jakom europskom dimenzijom koja uključuje sposobnost privlačenja međunarodne publike. Panel je očekivao jasniju umjetničku viziju, detaljniji program i objašnjenje projekta u ovoj fazi natjecanja. Panel ne može zamisliti predloženi program u europskom kontekstu.

ZAGREB

Zagreb je prezentirao prijavu pod sloganom „Mirenje naših suprotnosti: učinimo to sami“. Gradska kulturna strategija, prikazana u Prijavnoj knjizi, ima sedam strateških ciljeva (baština i različitost kreativnosti; jačanje uključenosti građana; kreativne industrije; unutar sektorska suradnja; veći kapaciteti gradskih ureda za kulturu; unapređivanje umjetničkih i kulturnih organizacija i osiguravanje financijske održivosti).

EPK program ima posebne ciljeve i želi utjecati na četiri područja: urbani razvoj, kulturni, ekonomski i društveni razvoj. Predloženi proračun iznosi 49.7 milijuna eura od čega se 36.3 milijuna eura odnosi na programske troškove.

Panel je zamijetio sveobuhvatan ton gradske strategije. U svojoj cjelovitosti, ona sugerira opsežan pregled postojeće kulturne ponude grada uključujući i upravljačku strukturu. Prema napisanom u Prijavnoj knjizi, ne postoje jasni ciljevi i panel je zabrinut za provedbu strategiju putem akcijskih planove. Oni su kratkoročni. Panel je zabrinut da kratkoročno razmišljanje može

naštetiti upravljanju EPK koji zahtijeva dugoročan i dosljedan pristup od nacрта do izvedbe i nadalje.

EPK je sam po sebi i alat provedbe i cilj predložene strategije. Panel EPK vidi kao cilj, a ne kao sredstvo provedbe. Obično je EPK samo element unutar strategije s ciljem da ne postane „razvodnjena“ i „plitka“. Panel smatra da Prijavna knjiga s naglaskom na suprotnostima nije u skladu s gradskom strategijom. Indikativna lista strateških ciljeva EPK, koja će se pratiti tijekom provedbe i evaluacije, uključuje poboljšanje upravljanja kulturnim institucijama kroz treninge i jačanje međusektorske kulturne suradnje; pristup koji panel podupire. Princip evaluacije je skiciran i treba ga elaborirati.

Europska dimenzija programa predloženog za 2020. godinu jače je naglašena u Prijavnoj knjizi, nego u prezentaciji. Prikazan program sadrži velik broj umjetnika iz europskih zemalja koji žele sudjelovati. Međutim, panel smatra da su informacije o projektima nedovoljno potpune za ovu fazu natjecanja, odnosno da je nemoguće shvatiti kako će biti ostvarena europska dimenzija. Panel je svjestan da Zagreb već ima kvalitetan kulturni program svake godine. Mogla bi se oformiti zaklada za provedbu EPK programa, međutim EPK mora pružiti više od redovne ponude grada, koliko god da je dobra. Panel nije uvjeren da je predložen program sadrži dovoljno aktivnosti da osigura visokokvalitetan program koji bi mogao privući međunarodnu publiku (na istoj razini ili jače od standardne kulturne i turističke ponude).

Predložen program baziran na konceptu „Mirenja suprotnosti“ je prikazan. Postoji „petnaest područja suprotnosti“ koja u očima panela razvodnjavaju koherentnost i mogući utjecaj programa. Nije jasno kako su ta tematska područja pretvorena u ciljeve predstavljene u odjelu evaluacije. Panel je uvidio da su kulturne organizacije (iz javnog i neovisnog sektora) konzultirane u procesu kandidature i da je taj praksa trebala biti nastavljena. Kako god, kao i s europskom dimenzijom, panel smatra da su planovi nedovoljno razvijeni; razlog tome je definitivno kratki period pripreme kandidature Zagreba.

Prijava ima snažnu potporu gradskog vijeća. Prijava nije planirala uključiti regiju u njezin program. Grad ima razvijenu kulturnu infrastrukturu kao potporu EPK, iako slabije razvijenu na jugu grada.

U prezentaciji je naglašen opseg odrađenih konzultacija s širom javnosti u gradu. Prijavna knjiga nije dovoljno jasna u planovima za širenje uključenosti onih koji redovito sudjeluju u kulturi grada. Panel je ostao razočaran kada je doznao za samo nekoliko primjera suradnje sa školama.

Jedan od glavnih ciljeva, prema prezentaciji, bio je omogućiti građanima južno od rijeke da se uključe u kulturu. Panel smatra da je pristup opisan u Prijavnoj knjizi, suradnje s susjednim kulturnim vijećima, premalo razvijen u odnosno na značaj koji se pridaje cilju.

Predloženi financijski planove adekvatni su za ovu fazu. Gradonačelnik je posebno naglasio da će kulturna strategija biti provedena neovisno o ishodu natjecanja i da grad može jamčiti nadoknadu svakog manjka od ostalih financijskih dionika.

Planirani popis kulturnih, turističkih i urbanih infrastrukturnih projekata nema veze s EPK programom. Čini se da nisu svi troškovi uzeti u obzir pri izračunavanju ukupnih kapitalnih troškova.

Prijava predlaže osnivanje „Kultnog klastera“ za upravljanje EPK programom. Ta ideja uključuje inovativan element i ima potencijalno jaki participativni pristup. Međutim, Prijavna knjiga nema dovoljno jasno definirane polazišne točke koje se tiču odabira i odgovornosti članova klastera. Panel nije uvjeren da su operativne odgovornosti glavnog i umjetničkog ravnatelja dovoljno odvojene od strateške prirode vijeća i upravnog odbora. Kompleksnost upravljanja kompliciranim programom kao što je EPK, čini se da je podcijenjena. Panel također sumnja u neovisnost upravljačke strukture (od političkog procesa).

U ovoj fazi marketinških i planovi zapošljavanja su adekvatni. Panel je zabrinut zbog čvrstih komunikacijskih planova u Prijavnoj knjizi; oni nisu dovoljno objašnjeni u prezentaciji.

Sveukupno panel cijeni izmijenjeni program svojstven EPK strategiji, ali smatra da prijava nije dovoljno razrađena u ovoj fazi natjecanja.

PREPORUKE

Sljedeće preporuke odnose se na četiri grada kandidata u užem izboru. Panel očekuje znatne izmjene Prijavnih knjiga sukladno preporukama.

Nakon detaljnog procjenjivanja prijavnih dokumenata, prezentacije i diskusije, panel je zaključio da je na odabranim prijavama nužno još puno raditi kako bi dostigle traženu razinu kvalitete događaja kao što je EPK.

Postoji znatna razlika između prijava u fazi predodabira i u fazi odabira.

Predodabranim kandidatima je sugerirano da pažljivo prouče kriterije navedene u Odluci (prevedene na hrvatski u pozivu za podnošenje prijava) i gore navedene komentare, odnosno procjene.

Izvešća o evaluaciji prošlih Europskih prijestolnica kulture također mogu pomoći.

U finalnoj Prijavnoj knjizi kandidati moraju odgovoriti na sva pitanja iz Priloga 1 („prijavni formular“) u pozivu za prijave. To su proširena pitanja, u usporedbi s onima u preseleksijskoj fazi, koja se tiču predloženog programa i financijskog plana. Predodabrani gradovi ne moraju ponovno detaljno obrazlagati kontekst i povijesni dio iz uvoda Prijavnih knjiga. Taj dio je neprocjenjivo važan u fazi predodabira. U fazi odabira, fokus mora biti na konkretnim prijedlozima za EPK.

Predane Prijavne knjige pokušavale su objasniti razloge zbog kojih gradovi žele titulu. Panel je očekivao fokusirano (i kraće) objašnjenje povezano s konceptom, programom i očekivanim rezultatom u naknadnoj ostavštini.

Svi gradovi nedavno su razvili kulturne strategije. To je pozitivan (kulturni) iskorak u razvoju grada. U Prijavnim knjigama strategije su se činile općenitima. Postoji malo informacija o prioritetima, s premalo izrečenih ishoda ili ciljeva i objašnjenja kako će gradski resursi za kulturu biti upotrebljavani tijekom idućih pet godina. Gradska kulturna strategija mora, naravno, biti šireg opsega od ciljeva EPK. Prijavna knjiga morala bi jasnije naglasiti kojim prioritetima iz strategije EPK želi doprinijeti.

Kandidati koji su uključili susjedne jedinice lokalne i regionalne samouprave trebaju navesti kako umjetnički program u svakoj dobiva europsku dimenziju i kako umjetnički i kulturni

kriteriji doprinose dugoročnoj kulturnoj strategiji svakog grada ili regije. Uloga regionalnih dionika u upravljanju i organizacijskoj strukturi također treba biti jasno definirana.

U ovoj fazi, prijedlozi se previše oslanjaju na lokalni, nacionalni i regionalni kontekst. Panel preporučuje širenje programa kak bi se omogućila europska dimenzija. Činjenica da je grad smješten u Hrvatskoj, u Europi i ima bogatu postojeću kulturnu ponudu (i privlači turiste) ne znači da ima europsku dimenziju. Europska dimenzija je dvosmjerna. Jednaki fokus je na širenju razumijevanja i osvještavanju građana o različitostima kultura u Europi i povezivanju putem kulturnih i drugih projekata s građanima drugih zemalja. EPK pruža mogućnost gradu i njegovim građanima da uče od drugih bez zapreka.

Neobično tempiranje natjecanja za titulu 2020. godine, razlog je zbog kojeg su kontakti između kandidata u Irskoj i Hrvatskoj rijedi nego obično u ovoj fazi natjecanja. Panel očekuje od predodabраних kandidata da uspostave radne odnose s irskim kandidatima i da budu spremni prezentirati zacrtana partnerstva i projekte u konačnim Prijavnim knjigama. Panel također očekuje razvoj suradnje hrvatskih kandidata s EPK gradovima proglašenim za period od 2016. do 2019., kako priliči svakom kandidatu.

Jedan od elemenata kriterija za EPK titulu je mogućnost privlačenja posjetitelja iz cijele Europe. Panel je očekivao da će čuti prijedloge EPK programa za 2020. godinu (različite od konstantne turističke ponude u tom gradu ili regiji) koji znače zadovoljavanje tog kriterija.

Glavni kriterij za konačni odabir grada koji će ponijeti EPK titulu je operativni program za godine između 2016., kada će EPK biti proglašen i pogotovo, 2020. godine. Kulturna povijest i nasljeđe grada, kao i njegova trenutna kulturna ponuda, mogu činiti bazu tog programa, ali ne igraju nikakvu ulogu prilikom odlučivanja. Panel očekuje detaljniji prikaz programa i projekata. Četiri odabrana grada morali bi jasnije doraditi umjetničke programe i projekte; definirati službene partnere i one potencijalne. Ako projekti planiraju biti financirani iz natjecateljskih programa (npr. Kreativna Europa), to treba naznačiti. Gradovi se mogu odlučiti naglasiti digitalne kulturne sadržaje (ne samo promociju putem društvenih mreža i interakcije) kao sastavni dio programa.

Informacije o urbanom razvoju i infrastrukturnim programima, projektima obnove kulturnog nasljedstva i novim prostorima za kulturu, korisne su za objašnjavanje pozadine i konteksta u fazi predodabira. Konačni odabir imat će u fokusu kapitalne projekte koji direktno utječu na programske aktivnosti (npr. novi kulturni centar u obnovljenoj zgradi koji postaje žarišna točka za umjetničke projekte zajednice sadržane u programu).

Program razvoja publike mora biti jače razvijen u konačnim Prijavnim knjigama, sadržavajući mrežne i izvanmrežne mjere za sve identificirane ciljane skupine. Posebna pažnja mora biti posvećena onoj publici do koje je teško doprijeti, ali je ključna za stvaranje nove „kulturne klime“ u EPK gradu (npr. nacionalne manjine, ljudi s privremenim boravištem u gradu). Prijavne knjige morale bi obuhvaćati uključenost škola, mladih, volontera i drugih u gradu.

Sastav upravnih odbora morao bi biti objašnjen, s odgovornim osobama (ili pozicijama) i metodama postavljanja.

Glavni i umjetnički ravnatelj igraju ključne uloge u svim Europskim prijestolnicama kulture. Odabir ljudi za te pozicije, preporučljivo putem otvorenog poziva, poželjno je obaviti prije pojave gradova kandidata na sastanku, prilikom konačnog izbora. To je posebno važno za umjetničkog ravnatelja, budući da, za razliku od mnogih drugih imenovanja, umjetnička vizija mora biti iznesena u Prijavnoj knjizi. Isto vrijedi i za kandidate za članove umjetničkog vodstva. Poznato je da imenovanja ovise o ishodu natjecanja.

Kandidati bi morali dati do znanja kako će osigurati da predložena organizacijska struktura ne ovisi o potencijalnim promjenama političkih stranaka na vlasti u periodu između 2016. i 2020. godine i da uživa potporu svih političkih stranaka u uključenim jedinicama samouprave. Panel očekuje da grad i gradsko vijeće ponovno izraze svoju podršku kandidaturi dajući suglasnost Prijavnoj knjizi uključivanjem proračunskih projekcija i obveza.

Konačna Prijavna knjiga mora jasno naznačiti kako će potencijalna kapitalna ulaganja ključna za EPK (ona spomenuta u okviru kriterija upravljanje) biti izvedena (upravljačke strukture, pravila igre povezana s EU-ESI fondovima kao što su veze s relevantnim Operativnim programom, hodogram i javna nabava).

Panel očekuje da četiri predodabrana grada objave svoje finalne Prijavne knjige na svojim interenetskim stranicama zbog javne odgovornosti i angažmana. Prijavne knjige morale bi biti dostupne *online* neposredno prije konačnog sastanka uoči odabira.

POTPISNICI

Steve Green (predsjednik)

Ivana Katurić (zamjenica predsjednika)

Sylvia Amann

Christina Farinha

Ulrich Fuchs

Maroje Mrduljaš

Jordi Pardo

Anton Rombouts

Aiva Rozenberga

Pauli Sivonen

Agnieska Wlazel

Suzana Žilič Fišer

Zagreb

Lipanj 2015.